

איך הייתי לרפתן

משה איתם

ayala.eitam@gmail.com

המקום: כפר הנוער בן שמן, השאור שבעיסת בתי הספר החקלאיים, והרפת - השאור שבעיסת ענפי המשק החקלאי בכפר. הקהילייה של ההתיישבות העובדת וכפר הנוער בתוכה, ביטאה הערכה כנה אל הרפתנים המצוינים - הם קבלו תוספת למנה בארוחות.

הזמן: שלהי קיץ 1947, בארץ מסתובבת ועדת חקירה של האו"ם, ועדה זו תקבע אם לנו תהיה הארץ הזאת או לצרינו. בארץ מורגשת ציפייה המשיקה לעצבנות. כולם מרגישים את פעמי ההיסטוריה. רק שלא תדרוך לנו על היבלות

השומן שבו. בשמנת מהמפרדה היה אחוז שומן 25-30. השמנת שמכניסים למחבצה סמיכה מאד. בתוך הסיר הגדול, הותקנה פחית ניחת קטנה, שעם כל סיבוב חבט בשמנת, וזה גרם להתלכדות כדוריות השומן שבחלב. הא

משה איתם בייעוץ מערכות חליבה

הבוקר ירדתי לרפת לשאול מה גורל כד החלב - כזה של 30 ליטר, שנפיק הערב מהכבשים. העדר היה מורכב מכבשים מגזע אווסי עם אליה - רב זנב שמן - שבדיר. היינו דיירי משנה בברכת מי הקירור של הרפת, שבה הוחזקו כדי החלב כדי למנוע ריבוי חיידקים. מאותה סיבה צחצחנו, קרצפנו, רחצנו והברקנו את הכדים, תוכם כבסם. ככל שיבריקו - פוחתת הסכנה לקלקול החלב.

לא הייתי יורד לרפת אילולא ידעתי מה גורל חלב-הצאן, שיצטבר בחליבת הערב. ידעתי גם ידעתי, מה גורל החלב - מדי יום הוא נלקח אל הקירור. ירדתי כי נערה יפה - **שושנה** - עובדת הבוקר ברפת. אנחנו לומדים יחד אחרי הצהריים, עברית, כי עדיין נחשבנו עולים חדשים, למרות היותנו כבר שנה בארץ. ידעתי את תפרוסת בנייני הרפת וידעתי איפה "המטבח" שבו מולכת הנערה. ביררתי כבר קודם, כשעבדתי בענף הנקרא "פלחה" שבמסגרתו מגדלים גידולי בעל ושלחים. מים רבים השקו את התלתן והאספסת. עגלות פלטפורמה עם גלגלי גומי - כמו לאוטו - רתומה לזוג פרדות חזקות הובילו את הירק הרענן אל הרפת לשמחת הפרות. אחרי פריקה בקלשון כפוף - 1,000 ק"ג ירק הפלטפורמה. נחנו ורווינו את צימאוננו במים רבים - משקה אחר, לא היה קיים.

האצתי בסיבובים לסל"דים שהמחבצה הוותיקה לא ידעה מימיה. קמ"ש/מהירות הסיבובים הלכה וגדלה. השמנת שבמכל התרוממה ונמרחת על דפנות הכלי

בהיכנסי לחדר החלב (כיניתי אותו "מטבח"), מצאתי את אשר ביקשה נפשי. המבוקשת לבשה מכנסיים שאורכם היה קצר מכל קצר. היא סובבה בעצתיים בידי ארוכת זרוע, סיר גדול ממדים. ככל שמגבירים את קצב הסיבובים של הידיית גוברים הסיבובים של הסיר. בתוך הסיר הייתה שמנת שהפרידו מהחלב במכונה למחבצה. השמנת מפרידה בין החלב לתכולת

משה איתם

דברים שנאמרו במעמד קבלת אות הוקרה בכנס המדעי ה-23 בירושלים

משה איתם נולד בהונגריה בשנת 1932, שרד את השואה ועלה כמעפיל לארץ בשנת 1946, התחנך בבן-שמן, התגורר בקיבוץ להבות-חביבה ובקיבוץ דן והתגייס לנח"ל.

את דרכו המקצועית התחיל כמדריך במחלקה לבקר בשה"מ. שנים רבות וטובות הוא עבד עם כ-40 (!) מדריכים שעברו, בשנים ההן, לאורכה ולרוחבה של הארץ והנחילו את יסודות גידול הבקר למאות רבות של מושבניקים טירונים, עולים חדשים מכל התפוצות, שהושבו על הקרקע ובזמן קצר ביותר הודיעו להם שעליהם לגדל פרות (וגם תרנגולות, עגבניות ומספוא) וגם להתפרנס מכך". אז עוד התלבטו אם כדאי במשק מושבי, שכלל שתיים-שלוש פרות, להתקין מכונת חליבה; הייתה זו תקופה שבה גם בקיבוצים רבים, עדיין חלבו בידיים.

מרבית המדריכים היו מומחים לכל מקצועות הרפת: הזנה, גידול עגלות, מספוא ואף חליבה. משה היה מבין ראשוני המתמחים בייצור חלב, חליבה, בריאות העטין, מיכון ומכונני חליבה (רובוטים לחליבה היו אז רק בדמיון).

משה ארגן הרצאות ערב לרפתנים חדשים במושבים, השתתף בניסיונות ובמחקרים, היה חבר בוועדה המקצועית לממשק חליבה מיום יסודה, ופרסם עשרות מאמרים מקצועיים.

כל זאת תמיד ברוח טובה, בהומור "הונגרי" מבריק, תוך יחסי עבודה טובים עם חקלאים ומדריכים, עם חוקרים ורופאים וטירנריים, ועם כל הנקרה בדרכו.

בשנת 1997 פרש לגמלאות ובימים אלה חגג 80 - הרבה בריאות מכולנו!

זכות עבודתו המסורה ורבת השנים היה שותף מרכזי לכל הרבים שהביאו את ענף הבקר למעמדו המוביל בעולם. ■

משה איתם מקבל את הוקרה משרת החקלאות, אורית נוקד

משה חולב במכונת ראשונות

לך. חמאה ב-85 אחוז שומן. ממש מחמאה. שאלתי: מה את עושה? "אני הובצת המאה וחמהונה קוראים לה מהבצה". ענתה לי בעברית מהונגרת של יוצאי הונגריה. שאלתי אותה: למה את מסובבת כל כך בעצלות את המכונה? "אמרנו לעשות ככה" - השיבה. אמרתי לה: תני לי, אני אסובב מהר ותהיה לנו חמאה בן רגע.

שושנה קצת פחדה למסור לי את הפיקוד על המחבצה. לבסוף נעתרה. מיד נגשתי להוכיח את גברותי וגבורתי, ככל שזה נוגע לסיבובי מחבצות. האצתי בסיבובים לסל"דים שהמחבצה הוותיקה לא ידעה מימיה. קמ"ש/מהירות הסיבובים הלכה וגדלה. השמנת שבמכל התרוממה ונמרחה על דפנות הכלי. לפתע (כל האסונות מתרחשים לפתע, ואפילו לפתע פתאום) - השמנת גמרה לטפס על דפנות המכל ושאפה מעלה מעלה כשכוח צנטריפוגלי אדיר, שאני הוא שייצר אותו, דוחף אותה אל על בקול פיצוץ רועש. קירות החדרון התכסו בשמנת סמיכה, מהתקרה טפטפה בעשרות מוקדים, החדרון הקטן נראה כמו מערת נטיפים, בקארסטים שבסלובניה.

שושנה נבהלה ומרוב בהלה התחילה לצעוק עלי ואני לא סובל שצועקים עלי והתחלתי לפחד. ראיתי בעיני רוחי שמגרשים אותי מהכפר, שמכים אותי ואפילו שצועקים עלי.

ברגע קריטי זה נכנס המבוגר שעבד עם החניכים, ירחמיאל בלייברג (האח של משה - מאושה) חייך חיוך רחב - וטוב לב, ואמר: "אין דבר נסדר את הכול"

התקבלו אצלי שלוש החלטות

שלא אהיה חבר של שושנה.

שלא אסובב ידית של מחבצה.

שאתחיל לעבוד ברפת.

אם כל הרפתנים כאלה אנשים נחמדים, כמו ירחמיאל, אני רוצה להיות אחד מהם.

קמתי ועשיתי. חמישים שנה. ■